

**A magyar mint származási nyelv újratanulása
(Konferencia a Pannon Egyetemen a Magyar Napok 2015.
Nyugati magyar diaszpóra című rendezvénysorozaton)**

Gondolatok a konferenciáról

Bevezetés

Őszinte érdeklődéssel tekintettem a konferencia elé és a várakozásomnak megfelelően, sőt azon túl is jó érzéssel zártam a napot. Rendkívüli lehetőség ennyi kétnyelvű személyt együtt látni főként úgy, hogy érezhető volt, ők is élvezik, szívesen mesélnek a tapasztalataikról, az érzéseikről. Érdekes volt hallani a Balassi Intézet munkájáról, belelátni egy kicsit a működésébe. Meglepett, hogy Maróti Orsolya milyen szépen beszéli a magyar nyelvet, élvezetes volt hallgatni nemcsak a témát, de a példaértékű artikulációt és hanglejtést, a célszerűen megfogalmazott, kerek, egész mondatokat, a figyelmet felkelteni és fenntartani tudó stílust. Számomra különösen fontos mindez, mert ahogyan Kölcsey is mondja: „... *miképpen idegen nyelveket tudni szép, de hazait a lehetségesig mívelni : kötelesség.*” Orsolya beszédviselkedése nyilván követhető példa és segítség az itt tanuló diákok számára.

Így hát ezen a napon a „más nyelvből” és a „hazaiból” is maradandó értékeket, emlékeket kaptam.

A konferencia eseményei

Bemutatkozik a Balassi Intézet

Maróti Orsolya előadásában szó volt arról, hogy a Balassi Intézet célja a nyelv és kultúra terjesztése az egész világon. Pályázatok segítségével hívnak hozzánk magyar származásnyelvű fiatalokat, de külföldi tanulmányutakat is szerveznek. Egykor az 1956-os események miatt elmenekült magyar gyermekeknek a Magyar Cserkészszövetség segített először abban, hogy a táborokban hasznosan tudják tölteni az idejüket, lefoglalták őket, órákat szerveztek számukra. Később ők voltak azok, akik külföldön lehetőséget biztosítottak az anyanyelv gyakorlására, megőrzésére.

Manapság a Balassi Intézet gondoskodik arról, hogy azok a kétnyelvűek, akik külföldön élnek és magyarul csak otthon tudnak beszélni, fél évre eljöhessenek Magyarországra, ahol erősíthetik a tudásukat. De nemcsak a nyelvet fejleszthetik, hanem tanulhatnak a magyar kultúráról, néprajzról, színházművészetről, és ezt nem csekély, heti 28-30 órában teszik.

„*Arra törekszünk, hogy az azonos életkorú magyar diákokkal azonos tudásuk legyen*” – mondta Maróti Orsolya. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ezek a diákok „behozzák” a magyarországi gimnazistákat, sőt igen nagy mennyiségű kulturális ismerettel rendelkeznek. Az Intézet arra sarkallja a fél évig nálunk tanuló diákokat, hogy hazatérve is maradjanak kapcsolatban Magyarországgal,

használják erre az internetet, levelezzenek, olvassanak magyar újságokat. Azt, hogy az interneten mit és hogyan érdemes keresni, szintén megtaníjták nekik.

A nyelvhez erős érzelmi kötődés is kapcsolódik, az identitás tudat kialakításában fontos szerepet játszik. Az egyik kurzus végén egy diák így fogalmazott:

„A magyar személyiségem jobban tetszik, mint a svéd.”

A tanulásnak ez a lehetősége valódi érték a diaszpórában élők számára.

Kétnyelvűvé válás és kétnyelvű lét

Navracsics Judit professzor előadása azért volt különleges, mert a konferencián jelen lévő, a Balassi Intézetben tanuló külföldi kétnyelvűeket is bevonta az eseményekbe. Így az elméleti ismeretek és kutatási tapasztalatok bemutatása mellett valóságos példákat kapott a hallgatóság egy-egy kérdésre. Az ott ülő diákok szívesen beszéltek a nyelvvel kapcsolatos élményeikről.

A világ kétharmada két- vagy többnyelvű. Ebben a tekintetben kisebbségben az északi félteke és az Európai Unió van. A kétnyelvűséggel a két kultúrájúság is együtt jár, ennek pedig megélése váltakozik a mindennapokban. Ritkán beszélhetünk kiegyensúlyozott két kultúrájúságról. Ahogyan a két nyelv egy embert szolgál ki és a szükségletnek megfelelően használják a nyelveket, úgy a két kultúra közül is az egyik mindig dominánsabb.

A Balassi Intézetben tanuló, származásnyelvi diákok arról, hogy mikor melyik nyelvet használják így nyilatkoztak:

- *a nyelvtudás szintje befolyásoló*
 - *sokszor keverjük a nyelveket és ez még inkább megkeveri azt, aki részt vesz a beszélgetésben*
 - *a brazilokkal portugálul, a szobatársaimmal magyarul, az angol származásúakkal angolul beszélnek*
 - *nem akarjuk kihagyni a beszélgetésből azt, aki még nem tud jól valamelyik nyelven, ezért azon a nyelven beszélünk, amit mindannyian jól értünk*
 - *attól függ, hogy milyen nyelven kezdődött a beszélgetés.*
- „ ...itt kanadai, ott meg magyar vagyok....”**

Kétnyelvűség és identitás

Az identitás meghatározói a magánélet és a közélet, azaz ahol élek, hogyan tudok funkcionálni. Tömeges kétnyelvűség esetén sokkal könnyebb az önazonosítás, míg egyéni kétnyelvűség esetén ez nagyon nehéz kérdés.

A vendég diákok arra a kérdésre, hogy milyen identitásúnak érzik magukat, kissé törve a magyart és keresve a legjobb kifejezéseket – egészen bájosak voltak - így reagáltak:

-brazil vagyok, Brazília multikulturális ország, tehát brazil vagyok, de bennem van a magyar identitás is, de ez nem jelenti azt, hogy nem férek bele a saját országomba, a két identitás, a két kultúra ugyanaz, mint az egy kultúra, mert a mi kultúránkban benne van, hogy több kultúrájúak vagyunk

-(amerikai magyar lány) ahány nyelvet beszélsz, annyi ember vagy, máshogy gondolkodom különböző témákról, attól függően, hogy melyik nyelven beszélek éppen, én két identitásúnak érzem magam

-itt Kanadai, ott meg magyar vagyok, Torontóban az ottani magyarok 80 százaléka első generációs bevándorló, ráadásul én nemcsak magyar, de erdélyi is vagyok

-Ausztrália fiatal ország, természetes a két- vagy többnyelvűség, teljesen elfogadják azt

-(Egyesült Államokban élő fiú) két identitásom van, egy kultúrájúnak tekintem magam, az Egyesült Államok multikulturális ország, de például Észak Kaliforniában egynyelvűek az emberek, vallom magam magyarnak, magyar ünnepeket megünnepelem, büszke vagyok arra, fontos nekem, hogy magyar vagyok

Navracsics Judit ezután arról beszélt, hogy hogyan válik valaki kétnyelvűvé:

-kisebbséghez tartozás

-emigráció

-migráció

-iskoláztatás

-családi okok miatt (például orosz-magyar házaspár gyermekeként születik).

Vendégdiákjaink saját esetüket ismertették (nem mindig a kérdésre válaszolva):

-(Juliska, aki brazil) az első szavam az volt, hogy „lámpa”, apuval és a testvéreimmel csak magyarul beszélünk, de mégsem értettem a magyart, amikor először jöttem Magyarországra, „házi szókincsem” volt és ez frusztrált

-(amerikai) első szavam magyar volt, hat éves koromban jöttem Magyarországra, 3 évet itt éltem, a szüleim ezt azért csinálták, hogy anyanyelvi szinten beszéljek magyarul, nagyszüleimmel, magyar barátaimmal beszéltem magyarul, a szüleim erdélyi magyarok, mikor először jöttem ide, erdélyi tájszólással mondtam a szavakat

-(brazil) mind a négy nagyszülő magyar, a II. világháború után mentek ki, kicsi koromban magyarul beszéltem, magyar volt az első szavam, aztán már portugálul beszéltem, mert úgy beszélünk az iskolában is, aztán otthon is, mikor Magyarországra jöttem, régies kifejezéseket használtam, mert nálunk nem hűtő volt, hanem „jégsekrény”, és nem desszert, hanem „utóétel”

-(kanadai) 1991-ben mentek ki a szüleim, tudtam magyarul, de az egyetem alatt felejtettem, ezért jöttem most magyarul tanulni

-(ausztráliai) 7 éves koromban mentünk ki, otthon magyarul beszélünk, aztán a nagyszüleimet is kihoztuk, és velük is magyarul beszélek, de nehéz a magyar közösségben is, mert mindenkinek más a tudás szintje, aztán a nagyszüleim például sokszor azt hiszik, hogy magyarul beszélnek hozzám és én szólok rájuk, hogy angolul beszélnek

-(Attila, USA) magyar származásúak a szüleim, anyámmal csak magyarul beszélek, „károm szót” csak magyarul mondok apámtól, nagyapától tanultam,

ott, ahol lakom, nem volt magyar közösség, ezért is volt jó, hogy Magyarországra jöttünk nyaranta , azt érzem, hogy a magyar nyelv megtartásáért küzdenem kell

Navracsics Judit kiemelte, hogy fontos az elszánás: „ az új nyelvet akarjam megtanulni, a régit ne akarjam elfelejteni”. Ennek persze függvénye az is, hogy milyen a kommunikációs szükséglet. Ha tényleges, akkor nincs mese, tanulni és megtartani kell, például migráció esetén. A várható kommunikációs szükségletéről Navracsics Judit szkeptikusan fogalmazott és elmesélte a fodrásznős példát, amelyben – legyünk nagyon őszinték – sokan magunkra ismertünk. Amikor ugyanis arról van szó, hogy egy nyelvet nagyon szeretnénk megtanulni, de tologatjuk magunk előtt a megvalósítás kezdetének időpontját ezért vagy azért – nos, ilyenkor tényleg kérdéses a sikeres végkifejlet.

De nézzük, hogyan alakul a családon belül a kétnyelvűség. Amikor már a második, harmadik generáció él kétnyelvűen, akkor azt lehet megfigyelni, hogy az esetek többségében az egy nyelv, a többségi nyelv használata felé tolódik a kép. Sőt: amikor a kétnyelvű családban megszületik az első gyerek, még fontos, hogy mindkét nyelvben otthon legyen, a második vagy a harmadik gyerek születésekor ez már egyre kevésbé látszik lényegesnek. Arról nem is beszélve, hogy adott környezetben előfordulhat – amennyiben a név nem árulkodik -, hogy a kétnyelvűek titkolják származásukat, és ha a gyerekekhez barátok jönnek, semmiképp sem szólalnak meg a származási nyelvükön, nehogy másképp nézzenek rájuk. A kétnyelvű családokban fontos az is, hogy a szülők következetesek legyenek: a gyermek személyiségfejlődése ugyanis sérülhet, ha az anya „kiugrik” a nyelvből. Azaz, ha egyszer megbeszélték, hogy az apa csak a lakhely szerinti ország nyelvén, az anya pedig csak származási nyelven szól a gyerekekhez, és ezt nem viszik végig konzekvensen, a gyermek megsínyli azt. Az egyik vendég diák így fogalmazott a téma kapcsán:

„...az a küldetésem, hogy ha innen hazamegyek, a testvéreimmel csak magyarul beszéljek, még akkor is, ha az angol egyszerűbb lenne, mert ebben benne van egy kis lustaság is ...”

A konferencián még számos érdekes, sőt kedves pillanatnak lehettünk tanúi, a vendég diákok igazán szimpatikusak voltak, jó volt hallgatni őket, miként küzdenek a magyarságuk megtartásáért. Különleges tényekre, összefüggésekre mutatott rá Bátyi Szilvia előadása, amely igazi csemegéket tartogatott a nyelvvesztés-nyelvkopás témakörben. Ezen a napon talán a legszebb mondat arra a kérdésre hangzott el, amit Navracsics Judit így fogalmazott meg a származásnyelvi fiataloknak: melyik az első nyelv az Önök számára. Az Egyesült Államokban élő fiú rövid okfejtés után ezt mondta:

„...inkább magyarok vagyunk, mint bármi más...”

VINCZE KINGA